

ΑΝΩΤΑΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ ΔΥΝΑΜΕΙ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 9(2)(γ), ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 33/64

Αίτηση Αρ.10/23

19 Μαρτίου, 2024

[Α. ΛΙΑΤΣΟΣ, Π., Τ. ΨΑΡΑ-ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ, Δ. ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ, Ν.Γ. ΣΑΝΤΗΣ, ΣΤ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ, Τ. ΚΑΡΑΚΑΝΝΑ, Η. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Δ/ΣΤΕΣ]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 9(2)(γ) ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (ΠΟΙΚΙΛΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ) ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ 1964-2022

ΚΑΙ

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 2023

ΚΑΙ

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΙΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΦΕΣΙΒΛΗΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΦΕΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΑΡ. 58/19

ΚΑΙ

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΦΕΣΗ ΚΑΤΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΑΡ. 58/19

ΑΙΤΗΣΗ ΓΙΑ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΔΕΙΑΣ

Γ.Χατζηπέτρου, για τους Αιτητές

Ελ.Συμεωνίδου, (κα), Ανώτερη Δικηγόρος της Δημοκρατίας, εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, για τη Δημοκρατία

Α. Ρ. ΛΙΑΤΣΟΣ, Π.: Την ομόφωνη απόφαση θα δώσει η Δικαστής Τ.Ψαρά-Μιλτιάδου.

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Τ.ΨΑΡΑ-ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ, Δ.: Οι Αιτητές επικαλούνται δια της Αιτήσεως τους, πως υφίσταται «θέμα συνοχής του δικαίου λόγω συγκρουόμενων

και/ή αντιφατικών αποφάσεων του Εφετείου» και δυνάμει του **Άρθρου 9(2)(γ)** του **περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμου του 1964, Ν.33/64**, όπως τροποποιήθηκε, ζητούν άδεια από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο όπως θέσουν ενώπιον μας ζητήματα τα οποία θεωρούν ότι προκύπτουν από την απόφαση του Εφετείου στην ΕΔΔ 58/19, (όπου Εφεσείουσα ήταν η Δημοκρατία και Εφεσίβλητοι οι ίδιοι) και τα οποία, πάντα κατά τη θέση τους, αναδεικνύουν σύγκρουση μεταξύ δύο αποφάσεων, ήτοι:

(α) της **Κουτσελίνη-Ιωαννίδου κ.ά. ν. Δημοκρατίας κ.ά., (2014)3 Α.Α.Δ. 361**, (και δη ημερ.**7.10.2014**), η οποία αφορούσε την αναστολή καταβολής σύνταξης σε αξιωματούχους, που λάμβαναν μισθό από αξίωμα το οποίο ανέλαβαν μετά τη συνταξιοδότηση τους. (**άρθρο 3(B) του περί Συντάξεων Κρατικών Αξιωματούχων (Γενικές Αρχές) Νόμου του 2011, Ν.88(1)/2011**).

ΚΑΙ

(β) της **Χαραλάμπους κ.ά. ν. Δημοκρατίας, (2014)3 Α.Α.Δ. 175**, (και δη ημερομηνίας **11.6.2014**) που αφορούσε τις έκτακτες αποκοπές από τους μισθούς δημοσίων υπαλλήλων προς αντιμετώπιση της ακραίας οικονομικής κρίσης με βάση τον περί **Έκτακτης Εισφοράς Αξιωματούχων, Εργοδοτούμενων και Συνταξιούχων της Κρατικής Υπηρεσίας και του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα Νόμος του 2011, Ν.112(Ι)/2011**.

Έρεισμα της αίτησης υπήρξε η απόφαση της πλειοψηφίας του τριμελούς Εφετείου στην ως άνω ΕΔΔ 58/19 ημερ. 11.10.23, με την οποία ανατράπηκε η πρωτόδικη κρίση που είχε δικαιώσει τους Αιτητές-Εφεσίβλητους.

Το παράπονο των Αιτητών, όπως αναπτύχθηκε, εστιάζεται στο ότι δια της απόφασης του Εφετείου ακολουθήθηκε η υπόθεση **Δημοκρατία ν. Αυγουστή, 179/18 κ.ά. 10.9.2020**, (απόφαση πλήρους Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου, κατά πλειοψηφία) καθώς και η ως άνω **Χαραλάμπους**, ενώ δεν ακολουθήθηκε η **Κουτσελίνη**, η οποία κατά τους Αιτητές αντανακλά τις ορθές αρχές δικαίου.

Κατά τον ευπαίδευτο συνήγορο των Αιτητών, οι αποφάσεις στη **Χαραλάμπους** και **Κουτσελίνη** έχουν ερμηνεύσει το Άρθρο 23(3) του Συντάγματος με διαφορετικό τρόπο με την κατάληξη «Ως εκ τούτου στο δικαιοϊκό χώρο ή στην έννομη τάξη της Κυπριακής Δημοκρατίας υπάρχουν δύο διιστάμενες ή συγκρουόμενες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου σε σχέση με την ερμηνεία του Άρθρου 23(3) του Συντάγματος».

Υποβάλλεται εκ μέρους των Αιτητών η ανάγκη διαφύλαξης της αρχής της βεβαιότητας του δικαίου και του δόγματος “stare decisis”, με τις δύο υπάρχουσες αποφάσεις να δημιουργούν αβεβαιότητα δικαίου. Οφείλουμε, να παρατηρήσουμε πως ο κ. Χ'Πέτρου στην αγόρευση του περαιτέρω ισχυρίζεται, πως και η **Αυγουστή** είναι εσφαλμένη προβάλλοντας μόνο την ορθότητα της **Κουτσελίνη**.

Η πλευρά της Δημοκρατίας δεν συμφωνεί πως υπάρχει «διαφοροποίηση πάγιας νομολογίας». Δεν έχει καταδειχθεί, κατά την ευπαίδευτη συνήγορο της Δημοκρατίας, οποιαδήποτε διαφοροποίηση στη συνοχή του δικαίου ούτε το Εφετείο χρειάστηκε να αποφασίσει κατά πόσο υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 23.3 του Συντάγματος, εφόσον τα γεγονότα της έφεσης δεν επέβαλαν τέτοια εξέταση. Η κα Συμεωνίδου περαιτέρω επιχειρηματολόγησε, πως δεν έχει καταδειχθεί μέσα από την απόφαση του Εφετείου οποιαδήποτε αντίφαση μεταξύ της **Κουτσελίνη**, και της **Αυγουστή**, ώστε να ενεργοποιείται η εξουσία του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου για να επέμβει δυνάμει του Άρθρου 9(2)(γ) του Νόμου 33/64.

Νομική βάση της αίτησης:

Το Άρθρο 9(2)(γ) του Ν.33/64 το οποίο δίδει το έρεισμα στους Αιτητές να επικαλούνται την τριτοβάθμια δικαιοδοσία του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου έχει ως εξής:

«9(2) Από την 1^η Ιουλίου 2023, το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο

.....

(γ) αποφασίζει σε τρίτο και τελευταίο βαθμό βάσει αίτησης, η οποία υποβάλλεται από τον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας ή οιονδήποτε των διαδίκων, κατόπιν αδείας παραχωρουμένης υπό του ιδίου και κατόπιν προηγηθείσας διαδικασίας αναθεωρητικής εφέσεως επί νομικών θεμάτων προκύπτόντων την απόφαση του Εφετείου, τα οποία συναρτώνται με τη διαφοροποίηση πάγιας νομολογίας ή με την ανάγκη ορθής ερμηνείας, είτε πρωτογενούς είτε δευτερογενούς ουσιαστικής νομοθετικής διατάξεως, ή με μείζον ζήτημα δημοσίου συμφέροντος ή γενικής δημόσιας σημασίας ή με ζήτημα συνοχής του δικαίου επί συγκρουομένων ή αντιφατικών αποφάσεων του Εφετείου κατά την υπ' αυτού ενασκουμένη αναθεωρητική δικαιοδοσία:

Νοείται ότι, η συμφώνως των πιο πάνω, υποβαλλομένη αίτηση δέον να προσδιορίζει σαφώς τα προκύπτοντα από την απόφαση του Εφετείου νομικά θέματα, ως και τους πλήρεις λόγους και τα αναγκαία στοιχεία τα υποστηρίζοντα αυτήν, προκειμένου το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο να αποφανθεί κατά πόσο θα παραχωρήσει ή όχι την απαιτούμενη άδεια:

Νοείται περαιτέρω ότι, σε τέτοια περίπτωση, η απόφαση του Εφετείου αντικαθίσταται από την απόφαση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου.»

Παρά το γεγονός ότι η εν λόγω διάταξη ετέθη σε εφαρμογή με την ίδρυση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου την 1.7.2023, ήδη απασχόλησε το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο σε αρκετές αποφάσεις, από τις οποίες θεωρούμε σκόπιμο να παραθέσουμε ειδικά την **Αίτηση αρ.2/2023, Αναφορικά με την Αίτηση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς Κύπρου στην Ε.Δ.Δ. 04/19, 31.1.2024.**

Στην τελευταία απόφαση αναφέρθηκαν τα εξής:

«Για τους λόγους αυτούς, η δικαιοδοσία που παρέχεται από το πιο πάνω Άρθρο θα πρέπει να ασκείται με φειδώ και το πεδίο εφαρμογής του θα πρέπει

να αντικρίζεται υπό το πρίσμα της εγγενούς ιδιότητας και της συνταγματικής αποστολής του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου. Έργο του οποίου, εξ ορισμού, είναι ο καθορισμός και η διαμόρφωση αρχών δικαίου. Διαφορετική προσέγγιση θα οδηγούσε το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο σε διολίσθηση, προσδίδοντάς του δικαιοδοσία τριτοβάθμιου δικαστηρίου προς έλεγχο των αποφάσεων Εφετείου, καλούμενο να κρίνει επί όλου του φάσματος τη δευτεροβάθμια απόφαση. Η παροχή άδειας στη βάση του προαναφερθέντος Άρθρου 9(2)(γ) δεν συναρτάται με το εσφαλμένο ή μη της υπό του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου εκδοθείσας απόφασης. Ούτε και άπτεται του κατά πόσο το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο εναρμονίζεται ή όχι με την κρίση του Εφετείου. Εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από τη συνδρομή των προϋποθέσεων του επίμαχου Άρθρου, αντικριζόμενου, ως ήδη λέχθηκε, υπό το πρίσμα της συνταγματικής υπόστασης του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου».

Σύντομο ιστορικό της απόφασης:

Οι Αιτητές σε αντίστοιχες προσφυγές τους είχαν ζητήσει από το πρωτόδικο Δικαστήριο την ακύρωση των αποφάσεων των Καθ'ων η αίτηση, δυνάμει του **Άρθρου 7(1) του περί Συνταξιοδοτικών Ωφελημάτων Κρατικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα περιλαμβανομένων και των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Διατάξεις Γενικής Εφαρμογής) Νόμου του 2012 (Ν.216(Ι)/212)** με βάση το οποίο, το εφάπαξ ποσό που δικαιούνται να λάβουν κατά την αφυπηρέτηση τους μειώθηκε αντίστοιχα για τον καθένα απ' αυτούς βάσει συγκεκριμένων ποσών τα οποία αναφέρονται. Υπήρξε ισχυρισμός για παράβαση του Συντάγματος, ειδικότερα του Άρθρου 23.1 και 23.3¹ και της ΕΣΔΑ.

¹ 1. Έκαστος, μόνος ή από κοινού μετ' άλλων, έχει το δικαίωμα να αποκτά, να είναι κύριος, να κατέχει, απολαύη ή διαθέτη οιαδήποτε κινητήν ή ακίνητον ιδιοκτησίαν και δικαιούται να απαιτή τον σεβασμόν του τοιούτου δικαιώματος αυτού.

Το πρωτόδικο Δικαστήριο βασιζόμενο στη **Κουτσελίνη** καθώς και στην πρωτόδικη απόφαση **Αυγουστή**, δηλαδή την απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου πριν την έκδοση της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου, κατέληξε πως υπήρξε παραβίαση του Συντάγματος και δη του Άρθρου 23 ακυρώνοντας τις διοικητικές αποφάσεις. Η Δημοκρατία εφεσίβαλε την πρωτόδικη απόφαση και το Εφετείο στις 11.10.2023 έκρινε, ότι η πρωτόδικη κρίση ήταν λανθασμένη. Ως εκ τούτου την παραμέρισε επικυρώνοντας τις επίδικες διοικητικές αποφάσεις.

Η κρίση του Εφετείου:

Να σημειωθεί ότι η απόφαση του Εφετείου ήταν ομόφωνη, ως προς την κατάληξη της. Το ίδιο σκεπτικό ακολούθησαν οι Δικαστές Ευσταθίου-Νικολετοπούλου και Σεραφείμ, ενώ διαφορετικό σκεπτικό αλλά με το ίδιο αποτέλεσμα δόθηκε από το Δικαστή Λυσάνδρου.

Σκόπιμο είναι να δοθεί μέρος της εφετειακής κρίσης ως εξής:

Το δικαίωμα της Δημοκρατίας επί των υπογείων υδάτων, ορυχείων και μεταλλείων και αρχαιοτήτων διαφυλάσσεται.

3. Η άσκησης τοιούτου δικαιώματος δύναται να υποβληθή διά νόμου εις όρους, δεσμεύσεις ή περιορισμούς απολύτως απαραίτητους προς το συμφέρον της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της πολεοδομίας ή της αναπτύξεως και χρησιμοποίησεως οιασδήποτε ιδιοκτησίας προς προαγωγή της δημοσίας ωφελείας ή προς προστασίαν των δικαιωμάτων τρίτων.

Διά πάντα τοιούτον όρον, δέσμευσιν ή περιορισμόν, όστις μειώνει ουσιωδώς την οικονομικήν αξίαν της τοιαύτης ιδιοκτησίας, δέον να καταβάλληται το ταχύτερον δικαία αποζημίωσις, καθοριζομένη, εν περιπτώσει διαφωνίας, υπό πολιτικού δικαστηρίου.

«Το πρωτόδικο Δικαστήριο εξετάζοντας την επιχειρηματολογία των Εφεσίβλητων αναφορικά με το εφάπαξ, ως συνταξιοδοτικό δικαίωμα, έκρινε ότι οι επίδικες διατάξεις επέφεραν ανεπίτρεπτο περιορισμό, μη επιτρεπόμενο στο Άρθρο 23.3 του Συντάγματος, θεωρώντας ότι παραβιάστηκε συμβατικό και αποκρυσταλλωμένο περιουσιακό δικαίωμα των Εφεσιβλήτων. Το πρωτόδικο Δικαστήριο επικαλέστηκε την απόφαση της Πλήρους Ολομέλειας του Ανώτατου Δικαστηρίου στην Κουτσελίνη κ.ά. ν. Δημοκρατίας, Συνεκδ. Υποθέσεις αρ. 740/2011 κ.ά., ημερομηνίας 17/10/2014, καθώς επίσης και την απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου στην Αυγουστής κ.ά. ν. Δημοκρατίας, Συνεκδ. Υποθέσεις αρ. 898/2013, ημερομηνίας 27/11/2018.

Θεωρούμε, με κάθε σεβασμό προς την Απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου, ότι στα ζητήματα που εγείρονται στην παρούσα υπόθεση, με συγκρίσιμα πραγματικά δεδομένα, εφαρμογής τυγχάνουν τα αποφασισθέντα στην απόφαση της Πλήρους Ολομέλειας του Ανώτατου Δικαστηρίου στην Κυπριακή Δημοκρατία ν. Αυγουστή κ.ά., Εφέσεις κατά απόφασης Διοικητικού Δικαστηρίου Αρ. 177/2018 κ.ά., ημερομηνίας 10/4/2020.

Στην πιο πάνω απόφαση, υιοθετήθηκαν (κατά πλειοψηφία) τα νομολογηθέντα στην Χαραλάμπους κ.ά. ν. Δημοκρατίας, υπόθεση αρ. 1480/2011 κ.ά., ημερομηνίας 11/6/2014, όπου αποφασίστηκε ότι η μείωση στο μισθό δεν επηρέαζε τον πυρήνα του δικαιώματος, ο οποίος παρέμεινε άθικτος και δεν αδρανοποιήθηκε ώστε να πρόκειται για στέρηση ή περιορισμό εκτός των αποδεκτών πλαισίων του Άρθρου 23 του Συντάγματος και του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου.

Αντιμετωπίζοντας η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου (κατά πλειοψηφία), κατά ενιαίο τρόπο το ζήτημα των μισθών και των συντάξεων, έκρινε ότι δεν υπήρχε λόγος διαφοροποίησης από την Χαραλάμπους (ανωτέρω), ως προς το ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας δεν κατοχυρώνει δικαίωμα ορισμένου ύψους αποδοχών "εκτός αν συντρέχει η περίπτωση διακινδύνευσης της αξιοπρεπούς διαβίωσης" και κατέληξε ότι, δεν είχε επηρεαστεί ο πυρήνας του δικαιώματος σε μισθό και σύνταξη, ούτε είχε τεθεί σε κίνδυνο η αξιοπρεπής διαβίωση των επηρεαζομένων».

Μεταφέρεται στην εφετειακή απόφαση εκτενές απόσπασμα από την

Αυγουστή (ανωτέρω), για να καταλήξει το Εφετείο ως εξής:

«Με γνώμονα τις νομολογιακές αρχές που έχουν καθιερωθεί από την πιο πάνω απόφαση, κρίνουμε ότι οι Εφεσίβλητοι δεν είχαν δικαίωμα σε συγκεκριμένο ύψος εφάπαξ ποσού κατά την αφυπηρέτησή τους, εφόσον δεν έχει αποδειχθεί ότι από την συγκεκριμένη μείωση που επήλθε με την εφαρμογή των επίδικων διατάξεων του σχετικού Νόμου επηρεάστηκε ο πυρήνας του δικαιώματος, ούτε και ότι τέθηκε σε καθ' οιονδήποτε τρόπο σε κίνδυνο, η αξιοπρεπής διαβίωσή τους. Συνεπώς, υπό τις περιστάσεις, δεν πρόκειται για στέρηση περιουσίας και παραβίασης ιδιοκτησιακού δικαιώματος εν τη εννοία του **Άρθρου 23** του Συντάγματος.

Κατά συνέπεια γίνονται αποδεκτοί οι Λόγοι Έφεσης 1 και 2».

Η αρχή του δεσμευτικού προηγούμενου – stare decisis και το Άρθρο 9(2)(γ) του Νόμου 33/64:

Η αρχή της δεσμευτικότητας των δικαστικών αποφάσεων αποτελεί στην κυπριακή έννομη τάξη, ένα από τους σημαντικότερους πυλώνες της, συναρτώμενη με τη βεβαιότητα του δικαίου και τη γενικότερη επικράτηση του κράτους δικαίου. (Βλ. **Το Σύγγραμμα Γ.Μ.Πική «Το Αγγλικό Κοινό Δίκαιο, Οι Κανόνες της Επιείκειας και η Εφαρμογή τους στην Κύπρο, 1981, Δημοκρατία ν. Γιάλλουρου (1995)3 Α.Α.Δ. 363 και D.K. Windsupply Ltd ν. Δημοκρατίας (2017)3B Α.Α.Δ. 542).**

Για το λόγο αυτό, όπως έχει νομολογηθεί, το Ανώτατο Δικαστήριο ή το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, εν προκειμένω, θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικό προτού αποφασίσει να διαφοροποιηθεί από προηγούμενη απόφαση του. (Βλ. **Γουότς κ.ά. Λαούρη κ.ά. (2014)1 Α.Α.Δ. 1401).**

Προσοχή δέον να δοθεί, ότι η βάση της παρούσας αίτησης με έρεισμα το Άρθρο 9(2)(γ) ανωτέρω, θα έπρεπε να θεωρηθεί **«η κατ'ίσχυρισμόν απόκλιση εκ μέρους του Εφετείου από πάγια νομολογία»** και όχι **«οι συγκρουόμενες ή αντιφατικές αποφάσεις του Εφετείου».**

Συνεπώς, οι Αιτητές θα είχαν το βάρος να καταδείξουν ποια είναι η πάγια νομολογία αφενός, και αφετέρου με ποιο τρόπο το Εφετείο δια της απόφασης του αποκλίνει από την πάγια νομολογία.

Σίγουρα, δεν μπορεί έγκυρα να είναι η νομική βάση της αίτησης η ύπαρξη «αντιφατικών αποφάσεων», όπως επιχειρείται, αφού το μέρος της πρόνοιας του Άρθρου 9(2)(γ) ομιλεί για συγκρουόμενες αποφάσεις **του Εφετείου και όχι των Ανωτάτων Δικαστηρίων της χώρας**. Με βάση τον ερμηνευτικό ορισμό του Νόμου 33/64 ως έχει τροποποιηθεί με τον Νόμο 145(Ι)/2022, «Εφετείο» είναι το δυνάμει του τροποποιηθέντος Νόμου νέο δευτεροβάθμιο δικαστήριο Άρθρο 3Α(1), το οποίο εγκαθιδρύθηκε από 1.7.2023 (βλ. επίσης **Αίτηση Αρ. 1/23, Χρ.Κωνσταντινίδη, ημερ. 16.10.2023**).

Είναι φανερό από το περιεχόμενο του παρακλητικού της παρούσης πως εν προκειμένω, δεν μπορούμε να ομιλούμε για «συγκρουόμενες αποφάσεις **του Εφετείου**», δηλαδή δυνάμει του ως άνω Νόμου, νέου Δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου.

Συνεπώς, η παρούσα αίτηση είναι, άνευ ετέρου, έκθετη σε απόρριψη.

Πέραν αυτού, του καθοριστικού για την τύχη της Αίτησης συμπεράσματος, θα προσθέταμε ότι δεν παρατηρείται διαφοροποίηση της νομολογίας επί του υπό συζήτηση ζητήματος, λαμβανομένου υπόψη και του δικαστικού λόγου της **Αυγουστή**, που ακολούθησε.

Και εξηγούμε.

Στην παρούσα Αίτηση γίνεται αναφορά σε δύο αντικρουόμενες, κατά τη θέση των Αιτητών, αποφάσεων, ήτοι της **Χαραλάμπους** και της **Κουτσελίνη**. Γίνεται δε διεύρυνση των ισχυρισμών, με την επίκληση εμμέσως του λανθασμένου και της **Αυγουστή**, μόνο στις αγορεύσεις και όχι σαφώς τουλάχιστον, στο σώμα της Αίτησης.

Με όλο το σεβασμό στα επιχειρήματα και στις θέσεις των Αιτητών, το Εφετείο ακριβώς εφάρμοσε την **Αυγουστή** στην οποία έγινε ιστορική και νομολογιακή ανάλυση τόσο των αποφάσεων **Κουτσελίνη** και **Χαραλάμπους** όσο και πλούσιας ευρωπαϊκής νομολογίας. Μάλιστα σε σχέση με την **Κουτσελίνη** και **Χαραλάμπους**, η πλήρης Ολομέλεια τόνισε τις διαφορές που προέκυπταν όχι από διαφορετική νομική αντίκριση αλλά από διαφορετικά γεγονότα και διαφορετικά έννομα αγαθά, που η κάθε υπόθεση προστάτευε. Έννομα αγαθά τα οποία εδράζονταν σε διαφορετικά νομοθετήματα και τα οποία είχαν διαφορετική σχέση – ας μας επιτραπεί ο όρος – με την εμβέλεια του

Άρθρου 23 του Συντάγματος. Το αποτέλεσμα δεν ήταν η απόκλιση από τη νομολογία, αλλά, εν αντιθέσει, η εξελικτική της διάσταση με βάση τα δεδομένα που η ίδια η πραγματικότητα δημιουργούσε.

Θα πρέπει να υπενθυμίσουμε τα λεχθέντα στην υπόθεση **Αυγουστή:**

«Προκύπτει, από την **Χαραλάμπους**, ότι ακόμα και στην περίπτωση που η προστασία του μισθού δεν λαμβάνει τη μορφή προστασίας στα πλαίσια του Άρθρου 23.1 για το λόγο ότι δεν θίγεται ο πυρήνας του δικαιώματος, παρά ταύτα ο περιορισμός δεν μπορεί να είναι αυθαίρετος, χωρίς έρεισμα στις αποκρυσταλλωμένες αρχές της χρηστής διακυβέρνησης και της, ορθά ισοζυγισμένης λήψης αποφάσεων, από τα κρατικά όργανα. Όπως ελέχθη από το Συνταγματικό Δικαστήριο της Πορτογαλίας στην υπόθεση **Mateus** (ανωτέρω, απόφαση στην υπόθεση αρ. 353/2012, ημερ. 5.7.2012) η αναλογική ισότητα (Αριστοτελική ισότητα) (proportional equality) αποτελεί παράμετρο του κράτους δικαίου, με το ΕΔΔΑ να συμπληρώνει στη δική του απόφαση (Δέστε **Mateus** (ανωτέρω), παράγραφος 20) ότι *«the rule of law, one of the fundamental principles of a democratic society, is a notion inherent in all the Articles of the Convention»*. οι αρχές αυτές, ως παράμετροι του κράτους δικαίου, εγγενώς ενυπάρχουν και διαποτίζουν το Σύνταγμά μας, θέτοντας τα επιβαλλόμενα, κάθε φορά, όρια, στην άσκηση κρατικής εξουσίας.

Σημειώνουμε ότι παρόμοια ήταν η προσέγγιση του ΕΔΔΑ και στην **Κουφάκη** (ανωτέρω) όπου το Δικαστήριο, αναγνωρίζοντας μεν ότι το άρθρο 1 δεν προστατεύει το δικαίωμα για σύνταξη συγκεκριμένου ύψους, εξέτασε τις προϋποθέσεις για δικαιολογημένη επέμβαση στο δικαίωμα ιδιοκτησίας (Δέστε επίσης **Mateus** (ανωτέρω)).

Εν κατακλείδι στην **Χαραλάμπους** αποφασίστηκε ότι η συγκεκριμένη μείωση, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, δεν επηρέαζε τον πυρήνα του δικαιώματος επί του μισθού, ο οποίος (πυρήνας) παρέμεινε έτσι άθικτος και καθόλου δεν αδρανοποιήθηκε ώστε να πρόκειται για στέρηση ή περιορισμό, εκτός των αποδεκτών πλαισίων του Άρθρου 23. Η κατάληξη ήταν να απορριφθεί το παράπονο των αιτητών για παραβίαση του Άρθρου 23 ενώ, για τους ίδιους λόγους, απορρίφθηκε, a fortiori, και η εισήγηση τους για παράβαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου.

Ακολούθησε η υπόθεση **Κουσελίνη** στην οποία τονίστηκε ότι το Άρθρο 23 του Συντάγματος δεν επιτρέπει την στέρηση ή τον περιορισμό περιουσιακού-ιδιοκτησιακού δικαιώματος για λόγους δημοσίας ωφελείας ή δημοσίου συμφέροντος και ότι ο περιορισμός, ήδη αποκρυσταλλωμένων, συνταξιοδοτικών ωφελημάτων θα ήταν επιτρεπτός μόνο για τους σκοπούς που αναφέρονται στο Άρθρο 23.3. Θεώρησε, εν προκειμένω, το πρωτόδικο δικαστήριο ότι οι διαπιστώσεις εκείνες δεν περιορίζονταν στο δικαίωμα σε συντάξεις, εφόσον τόσο οι συντάξεις όσο και οι μισθοί αποτελούν ιδιοκτησία εν τη εννοία του Άρθρου 23.

Το ερώτημα, επομένως, που εγείρεται είναι το κατά πόσο δικαιολογείται διαφοροποίηση μεταξύ μισθών και συντάξεων. Στην υπόθεση **Κουτσελίνη** έγινε αναφορά σε νομολογία με βάση την οποία η σύνταξη αναγνωρίστηκε ως περιουσιακό δικαίωμα (**Azinas v. Cyprus, Appl. No. 56679/00, Απόφαση ΕΔΔΑ ημερ. 28.4.2004, Φιλίππου κ.α. v. Δημοκρατίας (2010) 3 ΑΑΔ 241, Παύλου v. Δημοκρατίας (2009) 3 ΑΑΔ 584**). Τούτο δεν αμφισβητείται. Νοουμένου ότι ο εργοδότης αναλαμβάνει την υποχρέωση καταβολής σύνταξης, στο πλαίσιο της σύμβασης εργασίας, η προσδοκία απόκτησης αξίωσης για σύνταξη, η οποία γεννάται κατά τον χρόνο της πρόσληψης, συνιστά, εν δυνάμει, ιδιοκτησία και αποκρυσταλλώνεται ως ιδιοκτησιακό δικαίωμα με τη συμπλήρωση συντάξιμης υπηρεσίας σε συντάξιμη θέση (**Αποστολάκης v. Ελλάδα, Υπόθ. Αρ. 3957/09, ημερ. 22.10.2009, Φιλίππου (ανωτέρω)**).

Το ερώτημα όμως που τίθεται και πάλι είναι το κατά πόσο, είτε το Άρθρο 23.1 είτε το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου διασφαλίζουν δικαίωμα σε σύνταξη συγκεκριμένου ύψους. Η αρνητική απάντηση στο ερώτημα αυτό έχει οδηγήσει το ΕΔΔΑ να απορρίψει, ως απαράδεκτη, *rationae materiae*, προσφυγή για ψηλότερη σύνταξη υποδεικνύοντας ότι η αιτήτρια δεν είχε δικαίωμα σε σύνταξη συγκεκριμένου ύψους (**Pronina v. Ukraine, Appl. No. 63566/00, ημερ. 10.1.2006**). Η ίδια προσέγγιση χαρακτηρίζει και πιο πρόσφατες αποφάσεις οι οποίες αφορούν σε μειώσεις συντάξεων, ως έκτακτα μέτρα για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, όπως εν προκειμένω (**Κουφάκη (ανωτέρω) Mateus v. Portugal and Januário v. Portugal (ανωτέρω), Da Silva v. Portugal, Appl. No. 13341/ ημερ. 1.10.2015**).

Στην **Κουτσελίνη** αποφασίστηκε ότι η «αναστολή» στην καταβολή σύνταξης, όπως επρονοείτο από τον επίμαχο Νόμο, είχε ουσιαστικά την έννοια πως οι αιτητές έχαναν, οριστικά, το δικαίωμα τους στη σύνταξη για όσο χρονικό διάστημα διαρκούσε η θητεία ή η υπηρεσία τους στις συγκεκριμένες θέσεις. Πέραν τούτου, κρίθηκε ότι δεν ετίθετο θέμα διαφοροποίησης μεταξύ των δύο περιπτώσεων που είχαν τεθεί υπό εξέταση, δηλαδή εκείνων που έχαναν ολότελα τη σύνταξη και εκείνων που την έχαναν μερικώς διότι, ως αποφασίστηκε, υπήρχε ανεπίτρεπτος περιορισμός ή στέρηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας των αιτητών, χωρίς καν στην αιτιολογική έκθεση του Νόμου να γίνεται επίκληση λόγων δημοσίου συμφέροντος, αλλά μόνο επίκληση λόγων «εκσυγχρονισμού του συστήματος συντάξεων». Η ουσία πάντως της **Κουτσελίνη**, ήταν πως επρόκειτο περί επιβολής στέρησης ή περιορισμού, του δικαιώματος ιδιοκτησίας, στο διηνεκές, που δεν εδικαιολογείτο από το Άρθρο 23.3.

Εν όψει τούτου η «σύνταξη» ως περιουσιακό δικαίωμα έτυχε στην **Κουτσελίνη** απόλυτης αναγνώρισης, εφόσον αποφασίστηκε ότι δεν χωρούσε στάθμιση του γενικού συμφέροντος της κοινωνίας αφενός και του ατομικού δικαιώματος ιδιοκτησίας των αιτητών, αφετέρου, όπως γίνεται στα πλαίσια εφαρμογής του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου, επί τη βάσει των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης εξισορρόπησης συγκρουόμενων θεμιτών συμφερόντων (Δείτε **Panfile v. Romania, Appl. No 13902/11, ημερ. 20.3.2012** που αφορούσε σε παρόμοιο ζήτημα όπως η **Κουτσελίνη**).

Πάντως η έννοια της «σύνταξης» ως προστατευόμενο αγαθό στα πλαίσια του Άρθρου 23.1, ζήτημα που εγείρεται εν προκειμένω αλλά και αποφασίστηκε στην **Χαραλάμπους** σε ότι αφορά την έννοια του «μισθού», δεν φαίνεται να εξετάστηκε στην **Κουτσελίνη**, ούτε στις αποφάσεις που εκεί αναφέρονται (**Φιλίππου** και **Παύλου**).

Σχετική αναφορά είχε γίνει στην **Λαούτας v. Δημοκρατίας (2001) 3 AAD 40**, όπου λέχθηκε, *obiter*, ότι «τα εγγυημένα συνταγματικά δικαιώματα συνίστανται στην παροχή σύνταξης σύμφωνα με την εκάστοτε ισχύουσα περί συντάξεων νομοθεσία» και, συνεπώς, δεν αναγνωρίστηκε συνταγματικό δικαίωμα για σύνταξη συγκεκριμένου ύψους.

Στη νομολογία του ΕΔΔΑ, ως άνω, (Δέστε **Pronina v. Ukraine**, (ανωτέρω)) δεν γίνεται διαφοροποίηση μεταξύ μισθών και συντάξεων (Δέστε επίσης **Stec a.o. v. The United Kingdom** (ανωτέρω)). Δεν εντοπίζουμε λόγο για διαφορετική προσέγγιση. Ούτε και η **Κουτσελίνη** και η προγενέστερη νομολογία, για το λόγο που εξηγήθηκε ανωτέρω, παρέχει τέτοιο έρεισμα.

Εν πάση περιπτώσει, τα γεγονότα εν προκειμένω είναι διαφορετικά. Στην **Κουτσελίνη** επρόκειτο για πλήρη ή μερική αποστέρηση της σύνταξης, στο διηνεκές. Εν προκειμένω πρόκειται για μείωση της σύνταξης που γίνεται κατά τον προαναφερόμενο περιορισμένο, ορθολογιστικά κλιμακωτό και, κυρίως, για περιορισμένη χρονική διάρκεια, τρόπο.

Αντιμετωπίζοντας, λοιπόν, κατά τρόπο ενιαίο, το ζήτημα των μισθών και των συντάξεων, δεν έχουμε εντοπίσει λόγο διαφοροποίησης από την **Χαραλάμπους**, από την οποία, ως εκ τούτου, θεωρούμε ότι δεσμευόμαστε ως προς το ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας δεν κατοχυρώνει δικαίωμα ορισμένου ύψους αποδοχών, εκτός αν συντρέχει η περίπτωση διακινδύνευσης της αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Στην υπόθεση **Χαραλάμπους**, η οποία αναφέρεται στο ίδιο ακριβώς πλαίσιο, της ακραίας οικονομικής κρίσης που είχε να αντιμετωπίσει ο τόπος, παρατέθηκε εκτεταμένο ιστορικό, εξηγήθηκαν οι περιστάσεις και δόθηκαν λόγοι για τους οποίους, τα κρινόμενα μέτρα, θεωρήθηκε ότι δεν αποτελούσαν ανεπίτρεπτο περιορισμό περιουσιακού δικαιώματος. Ειδικότερα υποδείχθηκε ότι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στα δημόσια οικονομικά ήταν το κρατικό μισθολόγιο και οι σοβαροί κίνδυνοι κατάρρευσης της οικονομίας. Λήφθηκε υπόψιν ότι οι δαπάνες προσωπικού οι οποίες υπερέβαιναν τα 2 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως ήταν οι μεγαλύτερες του δημόσιου τομέα και ότι η λήψη μέτρων ήταν αναγκαία εν όψει των σοβαρών κινδύνων κατάρρευσης του χρηματοοικονομικού συστήματος με συνακόλουθο ενδεχόμενο τον κλονισμό των θεμελίων του κοινωνικού ιστού.

Οι διαπιστώσεις αυτές, αναγνωρισθείσες δικαστικά στο ανώτατο επίπεδο, είναι δεδομένες. Υιοθετούμε το ιστορικό και την αιτιολογία που παρατέθηκε στην υπόθεση **Χαραλάμπους**, για να τεθεί το δικαιολογητικό υπόβαθρο της αδήριτης ανάγκης, εν όψει των σοβαρών κινδύνων κατάρρευσης της οικονομίας και του κλονισμού των θεμελίων του κοινωνικού ιστού, για λήψη

των απαιτούμενων μέτρων, στο βαθμό βεβαίως που δεν θα έθεταν σε κίνδυνο την αξιοπρεπή διαβίωση του πολίτη και θα λαμβάνονταν με σεβασμό στις αρχές της αναλογικότητας, της αναλογικής ισότητας και της ορθολογιστικής στάθμισης συγκρουόμενων, θεμιτών, συμφερόντων.

Σε αυτά τα πλαίσια, όπως και στην υπόθεση **Χαραλάμπους**, λαμβάνουμε υπόψιν το κλιμακωτό της μείωσης μισθών και συντάξεων, με αναλογικά ίσο τρόπο, ώστε η επιβάρυνση να είναι ανάλογη με τα εισοδήματα και μηδενική έως χαμηλή στα χαμηλά εισοδήματα. Λαμβάνουμε επίσης σοβαρά υπόψιν το έκτακτο του μέτρου. Είναι σημαντικό, κατά την κρίση μας, ότι οι αποκοπές βαίνουν μειούμενες από το 2019 και εντεύθεν, με πλήρη τερματισμό τους από 1.1.2023».

Το πρωτόδικο Δικαστήριο, όπως ελέχθη ανωτέρω, στηρίχθηκε μεν στην **Κουτσελίνη** και στην πρωτόδικη θεώρηση της **Αυγουστή**. Όμως στο ενδιάμεσο διάστημα και βεβαίως πριν την εκδίκαση της έφεσης εξεδόθη από την Πλήρη Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου η απόφαση στην **Αυγουστή**, η οποία ακριβώς, σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο που περιλάμβανε και νεότερη ευρωπαϊκή νομολογία «τοποθέτησε» ιστορικά και νομολογιακά τα ζητήματα, μη διαπιστώνοντας αντίφαση μεταξύ της **Κουτσελίνη** και της **Χαραλάμπους**. Πέραν αυτού ο ειδικός Νόμος που πραγματεύεται η απόφαση του Εφετείου, το οδήγησε να μην εφαρμόσει ειδικά την **Κουτσελίνη** αλλά την **Αυγουστή**, η οποία περιλάμβανε και την ανάλυση της **Κουτσελίνη**. Ακριβώς, στην **Αυγουστή** υιοθετήθηκε ένας νομικός τρόπος αντίκρισης, που επέτρεπε να γίνει διαβάθμιση της προστασίας εκ του Συντάγματος με την ευχέρεια να εξετάζεται κάθε φορά ποίο ήταν το ζητούμενο της αποκοπής, πού αυτό στηριζόταν και τι συνέπεια θα μπορούσε να έχει. Αυτό έπραξε και το Εφετείο με βάση

τον ειδικό Νόμο που αφορούσε η επίδικη περίπτωση. Η κρίση του δε, δεν εξετάζεται βεβαίως, για την ορθότητα της.

Σύμφωνα δε με την **Αυγουστή**, οι Αιτητές δεν είχαν δικαίωμα συγκεκριμένου ύψους, συνεπώς δεν επηρεάστηκε ο πυρήνας του δικαιώματος τους.

Η κρίση του Εφετείου περί μη ύπαρξης αποκρυσταλλωμένου δικαιώματος των Αιτητών σε συγκεκριμένο ποσό συμβαδίζει και δεν αντιμάχεται την πάγια νομολογία.

Ως εκ τούτου, η κατάληξη μας είναι ότι η Αίτηση πρέπει να αποτύχει και απορρίπτεται με έξοδα εκ ποσού €4,000 υπέρ της Δημοκρατίας.

Α. ΛΙΑΤΣΟΣ, Π.,

Τ. ΨΑΡΑ-ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ, Δ.

Δ. ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ, Δ.

Ν. Γ. ΣΑΝΤΗΣ, Δ.

ΣΤ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ, Δ.

Τ. ΚΑΡΑΚΑΝΝΑ, Δ.

Η. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Δ.